2093-0336-0

MINISTERE DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE

MINISTERIE VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME ENSEMBLE CERTAINES PARTIES DE L'ANCIEN PALAIS DU VIN ET DES ANCIENS GRANDS MAGASINS MERCHIE-PEDE SIS 52 A 62 RUE DES TANNEURS ET 9 RUE DU MIROIR A BRUXELLES.

BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS GEHEEL VAN BEPAALDE DELEN VAN HET VOORMALIG PALAIS DU VIN EN VAN DE VOORMALIGE MAGASINS MERCHIE-PEDE, GELEGEN HUIDEVETTERSSTRAAT 52 TOT 62 EN SPIEGELSTRAAT 9 TE BRUSSEL.

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Vu l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier, notamment l'article 18 ;

Gelet op de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed, inzonderheid op artikel 18;

Vu l'arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale du 27 mai 1999 entamant la procédure de classement comme ensemble de certaines parties de l'ancien Palais du Vin et des anciens Magasins Merchie-Pède sis 52 à 62 rue des Tanneurs et 9 rue du Miroir à Bruxelles;

Gelet op het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 27 mei 1999 houdende instelling van de procedure tot bescherming als geheel van bepaalde delen van het voormalig Palais du Vin en van de voormalige Magasins Merchie-Pède, gelegen Huidevetterstraat 52 tot 62 en Spiegelstraat 9 te Brussel;

Vu l'avis de la Commission royale des Monuments et des Sites émis le 16 février 1999;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen uitgebracht op 16 februari 1999;

Considérant que le propriétaire a transmis ses observations le 14 juillet 1999 et que celles-ci visent à préciser la portée de l'étendue du classement défini dans l'arrêté ouvrant la procédure de classement et sa représentation graphique, de manière à mieux s'adapter au projet de

Overwegende dat de eigenaar zijn opmerkingen op 14 juli 1999 heeft meegedeeld en dat deze de draagwijdte van de omvang van de bescherming wilt preciseren zoals nader bepaald in het besluit houdende instelling van de procedure tot bescherming en de grafische

rénovation/restauration.

Considérant que ces observations ne remettent pas en cause le principe de la protection ni son étendue définie dans l'arrêté ouvrant la procédure de classement et que la délimitation est précisée plus strictement sur le plan en annexe II du présent arrêté;

Sur la proposition du Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale et du Secrétaire d'Etat chargé des Monuments et Sites,

A R R E T E :

Article 1er – Sont classés comme ensemble, la façade à rue et la totalité des deux halles d'origine, y compris les coursives, de l'ancien Palais du Vin, sis rue des Tanneurs 58-62 et la totalité des immeubles des anciens Magasins Merchie-Pède sis rue des Tanneurs 52 à 56, y compris les 3 magasins dans le prolongement du n° 56, ainsi que la façade à rue de l'immeuble rue du Miroir 9, connus au cadastre de Bruxelles, 9ème division, section K, 3ème feuille, parcelles n° 1420 f et 1435 L, en raison de leur intérêt historique et artistique précisé dans l'annexe I du présent arrêté.

La délimitation de l'ensemble est reprise sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

Art. 2 - La zone de protection relative à l'ensemble décrit dans l'article 1er comprend l'ensemble des parcelles et des voiries ainsi que les parties de parcelles et de voiries reprises dans le périmètre délimité sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

voorstelling ervan, teneinde zich beter aan te passen aan het renovatie/restauratieproject;

Overwegende dat deze opmerkingen het principe van de vrijwaring niet in gevaar brengen, noch de omvang ervan zoals bepaald in het besluit houdende instelling van de procedure tot bescherming en dat de afbakening nader gepreciseerd wordt in het plan in de bijlage II van dit besluit;

Op de voordracht van de Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en van de Staatssecretaris, belast met Monumenten en Landschappen,

B E S L U I T :

Artikel 1 – Worden beschermd als geheel de voorgevel en de totaliteit van de twee originele hallen, hierbij inbegrepen de galerijen, van het voormalig Palais du Vin, gelegen Huidevettersstraat 58-62 en de totaliteit van de gebouwen van de voormalige Magasins Merchie-Pède, gelegen Huidevettersstraat 52 tot 56, hierbij inbegrepen de 3 magazijnen in het verlengde van nr.56, alsook de voorgevel van het gebouw gelegen Spiegelstraat 9, bekend ten kadaster te Brussel, 9de afdeling, sectie K, 3de blad, percelen nrs 1420 f en 1435 L, wegens hun historische en artistieke waarde, zoals nader bepaald in bijlage I van dit besluit.
De afbakening van het geheel wordt aangeduid op het plan in bijlage II van dit besluit.

Art. 2 - De vrijwaringszone met betrekking tot het in artikel 1 vermelde geheel omvat het geheel van de percelen en de wegen, alsook gedeelten van de percelen en de wegen opgenomen in de omtrek zoals afgebakend op het plan in bijlage II van dit besluit.

Art. 3 - Le ministre qui a les monuments et sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Bruxelles, le 29 -03- 2001

Par le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et des Sites, de la Rénovation Urbaine et de la Recherche Scientifique,

F.-X. de DONNEA
Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et des Sites, de la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique.

W. DRAPS
Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites et du Transport rémunéré de Personnes.

Art. 3 - De minister bevoegd voor de monumenten en landschappen, is belast met de uitvoering van dit besluit.

Brussel, 29 -03- 2001

Door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

F.-X. de DONNEA
Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek.

W. DRAPS
Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen.

23 -04- 2001

ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME ENSEMBLE CERTAINES PARTIES DE L'ANCIEN PALAIS DU VIN ET DES ANCIENS GRANDS MAGASINS MERCHIE-PEDE SIS 52 A 62 RUE DES TANNEURS ET 9 RUE DU MIROIR A BRUXELLES.

Réf. cadastrale : 9ème division, section K, 6ème feuille, parcelles n° 1420 f et 1435L.

Description sommaire :

L'ancien Palais du Vin et les anciens Magasins Merchie-Pède occupent la quasi totalité de l'îlot compris entre les rues des Tanneurs, du Miroir, de Nancy et Saint-Ghislain. Les deux derniers côtés sont bordés de maisons mitoyennes remontant à la fin du XIXème siècle.

Les deux complexes suivent l'alignement décrété en 1868 et remplacent des constructions plus anciennes.

Le Palais du Vin

Conservant en fond de parcelle une partie des entrepôts de vins construits par la société Brias en 1892, le Palais du Vin fut reconstruit par l'architecte Fernand SYMONS en 1909.

Il développe une longue façade répétitive de 15 travées équilibrée par un traitement vertical de baies inscrites dans des arcs cintrés. Les deux niveaux de fenêtres aux châssis rectangulaires en bois sont systématiquement surmontées de tympans cintrés décorés de sgraffites, protégés par des larmiers en arc brisé. Ces sgraffites, signés Géo PONCHON, représentent les écussons des villes et régions vinicoles les plus célèbres (Porto, Coblence, Madère, Anjou, Reims, Bourgogne, etc..). Les baies du rez-de-chaussée sont pourvues de grilles en fer forgé aux motifs de vignes pour les portes. La façade est couronnée d'un garde-corps à plaques métalliques fixé à des dés ouvragés situés à l'aplomb des trumeaux de la façade. Elles est parementée de briques émaillées et de pierre blanche dont la composition appuie la polychromie de l'ensemble.

Rehaussant les 4è, 5è et 6è travées, un fronton courbe monumental éclaire le vaisseau situé dans son prolongement.

L'entrepôt se compose principalement de deux halles perpendiculaires l'une à l'autre, séparées par des bureaux et anciennes réserves, remplacées plus tard par des cuves à vins. Ces dernières occupent toute la hauteur du rez et étaient approvisionnées par le 1er étage. La structure générale de l'entrepôt est constituée de béton armé et de maçonneries. Les baies éclairant les différents espaces sont généralement cintrées, divisées par des trumeaux et pourvues de petits fers ou petits bois.

Les halles se développent sur une double hauteur et sont pourvues de galeries permettant l'accès au 1er étage aux salles intermédiaires et annexes. Elles sont couvertes de voûtes en berceau constituées de planchettes de bois recouvertes de zinc supportées par des charpentes Polonceau. La seconde halle, perpendiculaire à rue, est éclairée sur toute sa longueur par un lanterneau.

En fond de parcelle, une série d'entrepôts de deux niveaux en structure de voussettes en briques sur poutrelles métalliques et couverts de toitures en tuiles sur charpentes en bois constituent des vestiges de la construction de 1892.

Quelques modifications de fonctionnement ont été opérées durant l'entre-deux-guerres, ayant notamment eu pour conséquence le déplacement de la porte principale. Le plan n'a pratiquement pas changé depuis 1927.

GOUVERNEMENT DE LA REGION DE

Les Magasins Merchie-Pède

L'ensemble des bâtiments composant les anciens Grands Magasins Merchie-Pède résulte de plusieurs constructions et transformations successives sur les plans de l'architecte Saint-Gillois F. TIMMERMANS à la demande de Monsieur Yvon Merchie, habitant rue des Tanneurs.

Ils se composent des éléments suivants :
- une maison de trois travées (4 à l'origine) construite au 56 rue des Tanneurs en 1898 et agrandie en 1902 d'un magasin aménagé en galeries, prolongé par deux halles perpendiculaires à la première ;
- un second bâtiment servant de magasin et mitoyen du premier, de 5 niveaux et éclairé d'une coupole monumentale, construit en 1909 ;
- un troisième bâtiment de facture similaire au dernier, construit la même année rue du Miroir 81 à 85 (actuel n°9).

La façade de la maison de 1898 compte de trois travées et quatre niveaux sous bâtière de tuiles. Elle présente un style éclectique teinté de néo-Renaissance et marie de façon décorative la brique, la pierre blanche et la pierre bleue. Au-dessus du rez-de-chaussée commercial, dont les vitrines et la porte sont séparées par des pilastres de pierre bleue (datant de 1909), le premier étage, entresolé, est éclairé par cinq baies jumelées. Le second, traité en bel étage, comporte deux lourds balcons latéraux sur consoles étirées et le dernier niveau est décoré d'un balcon axial moins saillant. Les fenêtres, rectangulaires, sont pourvues de tympans décorés de mosaïques colorées et doublés de larmiers à bossages. Les garde-corps sont en fonte.

Les magasins situés dans l'axe de cette maison sont construits sur une ossature métallique et comportent des galeries supportées par des colonnes de fonte sur soubassement en pierre. Le vide originel de ces galeries a été comblé par un plancher en dalles de verre. Deux halles de facture similaire disposées perpendiculairement à la première prolongent ce magasin. Leur accès d'origine est aujourd'hui muré. Elles ont été englobées dans le complexe du Palais du Vin pour être utilisées comme entrepôt.

L'immeuble portant les numéros 52-54 fut construit en 1909 par le même architecte, en même temps que son homologue rue du Miroir 9. Il compte cinq travées et cinq niveaux plus un étage-attique en retrait. Traitée de manière plus fonctionnelle que le bâtiment voisin, la façade en adopte les même matériaux et s'y relie parfaitement en poursuivant les bandeaux de pierre bleue ainsi que le principe des étages liaisonnés par des pilastres. Les rez-de-chaussée sont traités de la même manière (transformation du n° 56) : les vitrines sont rythmées par des pilastres de pierre bleue. Les entrées, situées dans les travées extrêmes, comportent des décors publicitaires, soit dans la mosaïque de pavement, soit peints sur verre. Le plan est centré sur un ancien puits de lumière éclairant à l'origine tous les étages, structurés en galeries soutenues par des colonnes en béton. Seul le dernier étage est resté ouvert, les autres niveaux ont été refermés en 1921. Le puits de lumière a conservé sa coupole monumentale de fer et verre éclairant la double hauteur du dernier niveau. Elle est doublée d'un contre-lanterneau adoptant la forme d'un parallélépipède couvert en bâtière entièrement vitré, visible depuis la rue. L'espace sous coupole est encadré de colonnes enrobées de bois à chapiteaux composites surmontées d'un entablement. Le même type d'enrobage est visible aux autres étages. La mezzanine est protégée par un garde-corps en ferronnerie. Des traces de décors stuqués subsistent par endroit au plafond.

En fond de construction, la cage d'ascenseur grillagée est entourée d'un escalier en bois sur structure métallique. Le monogramme M-P rythme sa décoration.

Rue du Miroir, le second corps de bâtiment construit en 1909 adopte la même typologie et les mêmes matériaux. Egalement composé de cinq travées et cinq niveaux plus un étage-

attique, la façade est encadrée de deux travées légèrement plus larges. La cage d'escalier, également pourvue d'un ascenseur central, est traitée de manière beaucoup moins décorative que du côté de la rue des Tanneurs.

Intérêt présenté par le bien selon les critères définis à l'article 2, 1° de l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier :

Intérêt historique et artistique :

Le complexe Merchie-Pède de la rue des Tanneurs, fut créé en 1898, lorsque Monsieur Yvon Merchie et son épouse, Madame Pède, décidèrent de démolir une maison récemment acquise et d'y reconstruire selon le nouvel alignement. Dirigeant déjà une solderie de chaussures dans le quartier, les époux Merchie-Pède transférèrent leurs activités à cet endroit et les développèrent rapidement en construisant des extensions (1902-1909). L'entreprise gérée par le couple se diversifia rapidement : à côté de la vente d'une large gamme de produits tels lingerie, bonneterie, fourrures, jouets aux Grands Magasins Merchie-Pède, la Cité Merchie-Pède proposait également la location d'espaces commerciaux ou de production à d'autres entreprises dans le bâtiment rue du Miroir. L'espace situé sous la coupole du Grand Magasin rue de Tanneurs était aménagé en salon de thé où des musiciens agrémentaient les pauses des clients qui fréquentaient les rayons. Au départ axées sur la vente aux particuliers, les activités des Magasins, fréquentés par les coloniaux de passage en Belgique, évoluèrent ensuite vers le commerce de demi-gros.

Les Grands-Magasins Merchie-Pède illustrent la typologie des grands magasins de la Belle Epoque, dont les exemples les plus spectaculaires se situaient à proximité des boulevards centraux (l'Innovation de Victor Horta, les Grands Magasins de la Bourse, etc.. tous lourdement transformés ou démolis) et dont ils constituent le dernier témoin conservé à Bruxelles. Bien que de gabarit nettement plus modeste, la coupole couvrant le puits de lumière originel des Magasins Merchie-Pède n'est pas sans rappeler la structure des magasins parisiens tels Les Dames de France ou le Printemps. Destinés à une clientèle issue de la petite bourgeoisie, les Magasins Merchie-Pède présentent également un intérêt dans l'étude sociologique de ce type d'entreprise. Les plans indiquent clairement le souci paternaliste des époux d'entourer le personnel de leurs soins (logement des ouvrières, locaux de service etc..).

Le complexe Palais du Vin, jouxtant le Merchie-Pède, constitue quant à lui un exemple représentatif d'entreprise à caractère quasi industriel insérée dans le tissu urbain. Résultat de constructions et transformations successives, il illustre le développement d'une entreprise en plein essor à la fin du XIXème siècle, dont l'activité, bien que transférée de l'autre côté des boulevards, persiste encore d'aujourd'hui dans le Pentagone.

Dès 1892, la Société Brias-Catteau s'était fait construire un entrepôt de vins et spiritueux au 60 rue des Tanneurs. L'héritier, Ernest Catteau, fit démolir une partie de cette construction néo-Renaissante pour reconstruire un entrepôt en style Art nouveau en 1909. L'activité des négociants en vins évoluant, les plans durent être adaptés plusieurs fois, la façade fut prolongée et l'entrée déplacée. Des cuves à vins aux parois de ciment-verre furent construites entre les deux halles.

L'architecte, dont l'œuvre est très variée, réalise ici son premier projet de bâtiment industriel. Tout comme il l'avait fait dans son projet de la Crèche du Nid à Ixelles, F. Symons exploite la diversité des matériaux de façades dans une recherche polychromique décorative, associant briques vernissées, pierre bleue et blanche à la technique du sgraffite. La réalisation des panneaux de sgraffites est confiée à Géo Ponchon, qui participa à l'ornementation de quelques constructions privées en Région bruxelloise et développa un système original d'entretien par abonnement de ses compositions.

L'intervention de Fernand Symons dans la reconstruction de la partie avant de l'entrepôt illustre de manière caractéristique et particulièrement esthétique l'architecture commerciale inspirée par l'Art Nouveau du début du XXème siècle. Sa façade-enseigne, aux tympans ornés de sgraffites aux armes des régions vinicoles, constitue une séquence visuelle très présente dans une rue dont le tracé d'origine remonte au XIVème siècle et bordée de maisons à la typologie traditionnelle.

Les espaces intérieurs reflètent également une volonté d'accorder une qualité architecturale et décorative aux structures fonctionnelles. L'utilisation d'un vocabulaire historiciste et Art nouveau dans les éléments constituant ces espaces reflète la volonté de développer le goût du beau, y compris dans les espaces industriels, démarche typique du début du siècle. Les garde-corps en fer forgé protégeant les galeries, les baies semi-circulaires pourvues de petits bois, l'exploitation maximale de l'éclairage zénithal par la multiplication des verrières, la qualité de mise en œuvre des voûtes en berceau avec ou sans lanterneau éclairant les différentes halles, sont autant d'éléments illustrant cette démarche.

L'histoire de ces deux complexes est étroitement liée. Leur construction selon le nouvel alignement, décrété en 1868, démarra à quelques années d'intervalle et les deux parcelles se sont imbriquées l'une dans l'autre. Ils illustrent deux aspects de l'activité productive en pleine expansion au centre ville au tournant des XIXème et XXème siècles.

A la fin des années 70, le Palais du Vin engloba dans sa propriété les deux halles perpendiculaires à rue des Magasins Merchie-Pède et les exploita comme entrepôts. Aujourd'hui, un projet du CPAS de la Ville de Bruxelles vise à restructurer l'ensemble en un complexe mixte qui conserve les spécificités et qualités patrimoniales des différentes parties.

Vu pour être annexé à l'arrêté du 29-03- 2001

F.-X. de DONNEA
Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,
chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire,
des Monuments et des Sites, de la Rénovation urbaine et
de la Recherche scientifique.

W. DRAPS
Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale,
chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites et
du Transport rémunéré de Personnes.

23 -04- 2001

BIJLAGE I BIJ HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS GEHEEL VAN BEPAALDE DELEN VAN HET VOORMALIG PALAIS DU VIN EN VAN DE VOORMALIGE MAGASINS MERCHIE-PEDE, GELEGEN HUIDEVETTERSSTRAAT 52 TOT 62 EN SPIEGELSTRAAT 9 TE BRUSSEL.

Kadastrale gegevens: 9de afd., sectie K, 6de blad, percelen nrs1420 f en 1435l

Beknopte beschrijving:

Het voormalige *Palais du Vin* en de voormalige *Grands Magasins Merchie-Pède* beslaan bijna het gehele woonblok dat tussen de Huidevettersstraat, de Spiegelstraat, de Nancystraat en de Sint-Gisleinsstraat ligt. Aan de laatste twee straten staan rijhuizen uit het einde van de 19de eeuw.

Beide complexen staan binnen de in 1868 gedecreteerde rooilijn en vervangen oudere gebouwen

Het *Palais du Vin*

Het *Palais du Vin* werd in 1909 herbouwd door architect Fernand SYMONS. Achteraan het perceel staat nog steeds een deel van de wijnopslagplaatsen die door de firma Brias in 1892 gebouwd werden.

Het *Palais* ontplooit zich als een langgerekt repeterend gevelfront van vijftien traveeën, geritmeerd door een verticale behandeling van muuropeningen onder rondbogen. De twee bouwlagen zijn verlicht door vensters met rechthoekige houten kozijnen die systematisch bekroond worden door rondboogtimpanen, gedecoreerd met sgraffiti. Hierboven bevinden zich spitsbogige waterlijsten. De sgraffiti zijn van de hand van Géo PONCHON en stellen wapenschilden voor van de meest bekende wijnsteden en -streken (Porto, Koblenz, Madeira, Anjou, Reims, Bourgondië, enz.). De muuropeningen in de eerste bouwlaag zijn voorzien van smeedijzeren tralies met een wijnrankmotief voor de deuren. De gevel wordt bekroond door een borstwering met metalen panelen, vastgemaakt aan de bewerkte topstukken boven de gevelpenanten. Het parement bestaat uit geglazuurde en witte bakstenen, wat het polychrome karakter van het geheel versterkt.
De vierde, vijfde en zesde traveeën worden verfraaid door een monumentaal gebogen fronton dat het schip in het verlengde verlicht.

De opslagplaats bestaat uit twee haaks op elkaar geplaatste hallen, gescheiden door kantoren en voormalige magazijnen, die later door wijnkuipen werden vervangen. Deze beslaan de hele hoogte van de benedenverdieping en werden vanuit de eerste verdieping bevoorraad. De algemene structuur van de opslagplaats bestaat uit gewapend beton en metselwerk. De muuropeningen die de verschillende ruimten verlichten, zijn doorgaans rondbogig, door penanten gescheiden en voorzien van kleine metalen of houten roedenverdelingen.

De hallen ontplooien zich op een dubbele hoogte en zijn voorzien van galerijen die toegang naar de eerste verdieping, de tussenruimten en de bijgebouwen verlenen. Ze worden overkapt door tongewelven van met zink bedekte houten planken die door een Polonceau-kapspant gedragen worden. De tweede hal, die haaks op de straat staat, wordt over de gehele lengte door een glaskap verlicht.
Achteraan het perceel bevindt zich een reeks pakhuizen van twee bouwlagen met een structuur van bakstenen troggewelven op metalen balken, overdekt door een pannen dak op houten gebinte. Ze dateren uit de tijd van de constructie, in 1892.
Tijdens het interbellum kregen sommige ruimten een andere functie, wat o.a. de verplaatsing van de hoofdingang als gevolg had. Het plan bleef sinds 1927 nagenoeg ongewijzigd.

De *Grands Magasins Merchie-Pède*

Het gebouwencomplex de *Grands Magasins Merchie-Pède* is het resultaat van verschillende constructies en verbouwingen naar ontwerpen van architect F. TIMMERMANS uit Sint-Gillis, in opdracht van de Heer Yvon Merchie, die in de Huidevettersstraat woonde.

Het bestaat uit:
- een huis met drie traveeën (oorspronkelijk vier) dat in 1898 in de Huidevettersstraat 56 werd gebouwd. Het werd in 1902 uitgebreid met een als galerij ingerichte winkel die verlengd werd met twee hallen die haaks op de eerste staan;
- een tweede, aanpalend gebouw dat in 1909 gebouwd werd en als winkel diende. Het telt vijf bouwlagen en wordt door een monumentale koepel verlicht;
- een derde soortgelijk gebouw, dat in hetzelfde jaar in de Spiegelstraat 81-85 (nu nr. 9) werd gebouwd.

De gevel van het huis van 1898 heeft drie traveeën en vier bouwlagen onder een pannen zadeldak. Het is opgetrokken in een neorenaissancistisch getinte eclectische stijl en combineert bak-, natuur- en hardsteen op decoratieve wijze. Boven de commerciële benedenverdieping, waarvan de puien en de deur gescheiden zijn door hardstenen pilasters (uit 1909), wordt de entresolverdieping verlicht door vijf gekoppelde muuropeningen. De tweede verdieping, de bel-etage, heeft twee zware zijbalkons op langwerpige consoles, terwijl de laatste bouwlaag met een kleiner middenbalkon wordt versierd. De rechthoekige vensters zijn voorzien van timpanen met kleurrijke mozaïeken en worden bekroond door waterlijsten met bossage. De borstweringen zijn van gietijzer.

De winkels die in dezelfde as als dit huis gelegen zijn, hebben een ijzeren geraamte en galerijen die door gietijzeren zuilen op een stenen sokkel worden gedragen. De oorspronkelijke openingen van deze galerijen zijn dichtgemaakt door glazen vloerstenen. Twee soortgelijke hallen die haaks op de eerste staan, verlengen de winkel. Hun originele ingang is vandaag dichtgemetseld. Ze werden aan het complex *Palais du Vin* toegevoegd om als pakhuis te dienen.
De nrs 52-54 werden in 1909 door dezelfde architect gebouwd, samen met hun pendant in de Spiegelstraat nr. 9. Het gebouw heeft vijf traveeën en vijf bouwlagen met een bijkomende, terugwijkende attiekverdieping. Hoewel de gevels functioneler behandeld zijn dan het aanpalende gebouw, vormen ze een perfect homogeen geheel: we vinden er dezelfde materialen terug en het principe van de doorlopende pilasters op de verdiepingen; de hardstenen lijsten zijn er evenwel doorgetrokken. De benedenverdiepingen zijn op dezelfde manier behandeld (verbouwing van nr 56): de puien worden geritmeerd door hardstenen pilasters. De ingangen in de uiterste traveeën zijn voorzien van een decoratie met een publicitaire functie in de vorm van een vloermozaïek of als glasschildering. Het plan neemt de voormalige lichtkoker als uitgangspunt. Deze lichtkoker verlichtte oorspronkelijk alle verdiepingen, die opgebouwd waren volgens een structuur van galerijen op betonnen zuilen. Alleen de laatste verdieping is open gebleven, de andere werden in 1921 dichtgemaakt. De lichtkoker heeft nog steeds zijn monumentale koepel van ijzer en glas die de dubbel hoge, laatste bouwlaag verlicht en is voorzien van een tweede buitenlantaarn in de vorm van een parallellepipedum, overdekt met een beglaasd zadeldak dat van op de straat zichtbaar is. De ruimte onder de koepel wordt omgeven met zuilen die bekleed zijn met hout en voorzien zijn van composietkapitelen en een entablement. Hetzelfde type bekleding is ook op de andere verdiepingen zichtbaar. De tussenverdieping heeft een ijzeren borstwering. Sporen van stucversieringen blijven hier en daar op het plafond zichtbaar.

Het van traliewerk voorziene trappenhuis achteraan heeft een houten trap met ijzeren structuur. Het monogram M-P ritmeert de decoratie.

In de Spiegelstraat neemt het tweede gebouw uit 1909 dezelfde typologie en dezelfde materialen over. Het bestaat ook uit vijf traveeën en vijf bouwlagen, met bijkomende attiekverdieping; de gevel wordt geflankeerd door twee, wat bredere traveeën. Het trappenhuis, ook voorzien van een centrale lift, is minder geornamenteerd dan dat aan de kant van de Huidevettersstraat.

Waarde van het goed volgens de maatstaven zoals bepaald in artikel 2, 1° van de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed:

Historische en artistieke waarde :

Het Merchie-Pède complex in de Huidevettersstraat werd in 1898 ontworpen. De heer Yvon Merchie en zijn echtgenote, mevrouw Pède, beslisten toen een pas gekocht huis af te breken en een nieuwe constructie volgens de nieuwe rooilijn op te bouwen. Het echtpaar bezat al een winkel in goedkope schoenen in dezelfde wijk. De bestaande gebouwen werden al vlug uitgebreid (1902-1909) om hun activiteiten verder te ontplooien: naast de verkoop van allerlei producten zoals lingerie, breigoed, bont en speelgoed in de *Grands Magasins Merchie-Pède*, bood de *Cité Merchie-Pède* in de Spiegelstraat aan andere bedrijven commerciële of productieruimten te huur aan. De ruimte onder de koepel van de *Grand Magasin* in de Huidevettersstraat was als theehuis ingericht. Muzikanten zorgden er voor een aangename sfeer voor de klanten die tijdens hun boodschappen even wilden pauzeren. De activiteiten van de *Magasins*, die aanvankelijk op de verkoop aan particulieren gericht waren, verschuifden geleidelijk naar de tussenhandel, onder invloed van de kolonialen die er vaak naartoe gingen als ze naar België terugkeerden.

De *Grands-Magasins Merchie-Pède* zijn kenmerkend voor de typologie van de grote winkels uit de Belle Epoque, waarvan de meest opvallende voorbeelden dichtbij de centrale lanen gelegen waren (de *Innovation* van Victor Horta, de *Grands Magasins de la Bourse*, enz., die zwaar verbouwd of gesloopt zijn). In dit genre vormen zij de laatste getuigen in Brussel. Hoewel de afmetingen veel kleiner zijn, herinnert de koepel die de oorspronkelijke lichtkoker van de *Magasins Merchie-Pède* overkapt, aan de structuur van grote winkels in Parijs zoals de *Dames de France* of de *Printemps*. De *Magasins Merchie-Pède* waren bestemd voor een clientèle van kleine burgers en zijn daarom ook op sociologisch gebied waardevol. De plannen wijzen duidelijk op de paternalistische aandacht van het echtpaar, dat zijn personeel met zorg wenste te omringen (woning voor de werksters, dienstlokalen, enz.)

Het complex *Palais du Vin*, naast de *Magasins Merchie-Pède*, is een typisch voorbeeld van een semi-industrieel bedrijf dat in de stadsstructuur geïntegreerd is. Het complex resulteert uit opeenvolgende bouw- en verbouwingsfasen en is kenmerkend voor de ontwikkeling van een bloeiend bedrijf uit het einde van de negentiende eeuw dat nog steeds actief is in de Vijfhoek, zij het aan de andere kant van de centrale lanen.

Vanaf 1892 liet de maatschappij Brias-Catteau een opslagplaats voor wijnen en sterke dranken bouwen in de Huidevettersstraat nr. 60. De opvolger, Ernest Catteau, liet een deel van deze constructie van neorenaissancistische inspiratie afbreken om in 1909 een pakhuis in art-nouveaustijl te laten bouwen. Daar de activiteiten van de wijnhandelaars voortdurend evolueerden, moesten de plannen meermaals aangepast worden: de gevel werd doorgetrokken en de ingang verplaatst. Tussen de twee hallen werden wijnkuipen met wanden van cement en glas gebouwd.

Het complex *Palais du Vin* is het eerste industriële ontwerp binnen het erg gevarieerde oeuvre van architect Fernand Symons. Net zoals voor zijn ontwerp van de *Crèche du Nid* in Elsene, maakt F. Symons hier gebruik van verschillende gevelmaterialen en streeft hij naar polychrome decors waarin geglazuurde baksteen, hard- en natuursteen en sgraffiti zijn

vermengd. De uitvoering van de sgraffitopanelen werd aan Géo Ponchon toevertrouwd. Ponchon ontwierp ook sgraffiti voor tal van privé-woningen in het Brussel gewest en bedacht een origineel systeem met abonnementen dat een regelmatige onderhoudsbeurt van zijn sgraffiti mogelijk maakte.

Het aandeel van F. Symons in de heropbouw van het voorste gedeelte van het pakhuis is een typisch en bijzonder esthetisch voorbeeld van art nouveau geïnspireerde, commerciële architectuur uit het begin van de twintigste eeuw. De gevel, waarop sgraffiti met wapenschilden van wijnstreken de timpanen versieren en die als een soort uithangbord moest fungeren, neemt een opvallende plaats in het straatbeeld in. Het oorspronkelijke tracé van de straat dateert immers uit de zestiende eeuw en de huizen sluiten aan bij de traditionele typologie.

Binnen werd getracht een architecturale en decoratieve waarde aan de functionele structuren te geven. Het gebruik van een historiserende en art-nouveaustijl weerspiegelt de wil om ook in deze ruimten een gevoel voor schoonheid te ontwikkelen, wat typisch is voor het begin van de twintigste eeuw. De smeedijzeren borstweringen van de galerijen, de halfcirkelvormige muuropeningen met glasroeden, het maximale gebruik van het licht dat via de talrijke glaskappen binnenstroomt, de fraaie tongewelven, al dan niet onder lantaarn, om de verschillende hallen te verlichten, dragen hiertoe allemaal bij.

De geschiedenis van beide complexen is nauw verbonden. De twee constructies, die de in 1868 gedecreteerde rooilijn volgen, werden in dezelfde periode gebouwd en zijn later één geheel geworden. Ze zijn bovendien kenmerkend voor twee bloeiende activiteiten in het centrum van de stad rond de eeuwwisseling.

Aan het einde van de jaren '70 nam het *Palais du Vin* de twee haaks op de straat staande hallen van de *Magasins Merchie-Pède* over en gebruikte ze als pakhuizen. Vandaag wil het OCMW van de stad Brussel het geheel herstructureren en er een gemengd complex van maken waarin de patrimoniale eigenheden en kwaliteiten van de verschillende gedeelten bewaard zou blijven.

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 29-03-2001

F.-X. de DONNEA
Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,
belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening,
Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en
Wetenschappelijk Onderzoek.

23-04-2001

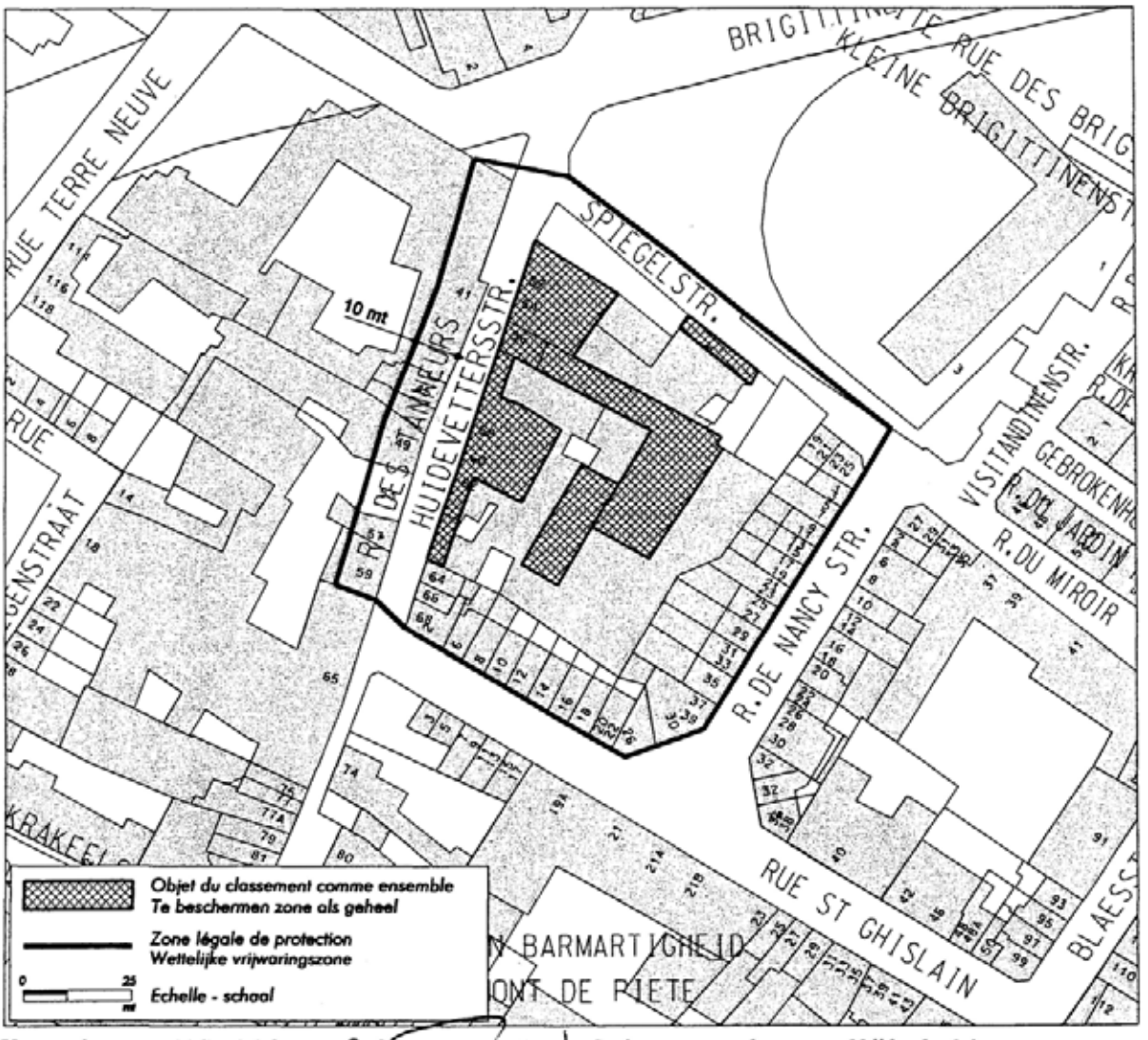
W. DRAPS
Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest,
Belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en
Bezoldigd Vervoer van Personen.

ANNEXE II A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME ENSEMBLE DE CERTAINES PARTIES DE L'ANCIEN PALAIS DU VIN ET DES ANCIENS GRANDS MAGASINS MERCHIE-PEDE SIS 52 A 62 RUE DES TANNEURS ET 9 RUE DU MIROIR A BRUXELLES.

BIJLAGE II BIJ HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS GEHEEL VAN BEPAALDE DELEN VAN HET VOORMALIG PALAIS DU VIN EN DE VOORMALIGE GRANDS MAGASINS MERCHIE-PEDE GELEGEN HUIDEVETTERSSTRAAT 52 TE 62 EN SPIEGELSTRAAT 9 TE BRUSSEL.

DELIMITATION DE L'ENSEMBLE ET DE LA ZONE DE PROTECTION

AFBAKENING VAN HET GEHEEL EN VAN DE VRIJWARINGSZONE

Vu pour être annexé à l'arrêté du 29-03-2001

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 29-03-2001

F.-X. de DONNEA
Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et des Sites, de la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique

F.-X. de DONNEA
Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek

23-04-2001

W. DRAPS
Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites et du Transport

W. DRAPS
Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd